

Kåre Svebak:

Hvorfor må en menighet være «apostolisk»?

Innsikter fra tradisjonsvitenskap og etnologi blir i dette bidrag anvendt på kirkens trosformidling i tidens løp. Dokumentasjon er mine bidrag til lestadianismeprojektet ved Universitetet i Tromsø: En intervjusamling fra luthersk-lestadiansk kristentradisjon somrene 1971-1974, og en dokumentasjon til møtet mellom folk i nord og livshistorien til 65 prester sørfra i perioden ca 1850 – ca 1970. 27 teser gjelder de vilkår som begrunner det kirkebeskrivende ord «apostolisk».

Det kirkebeskrivende ord «apostolisk» fins ikke i Nytestamentet,. Det fins heller ikke i Den nikenske bekjennelse fra år 325, men snart tatt i bruk og senere tilføyd (NC 451). Årsaken til tilføyelsen var biskopen i Rom, som gjorde krav på overhøyhet med henvisning til den «katolske» kirkes *geografiske* utbredelse. Tilføyelsen «apostolisk» presiserte den rett-troende kirkes *historiske* utbredelse siden aposteltiden.

Ordet «apostolisk» fins heller ikke Den augsburgske bekjennelse fra 1530 (CA), selv om bekjennelsen handler om Guds kirkes utbredelse i tidens løp. Martin Luthers Lille Katekisme er en kort forklaring til dåpsbekjennelsen, misvisende kalt Den apostoliske bekjennelse. Vi er følgelig vant til beskrivelsen «en hellig allmenn kirke». Ordet «allmenn» er oversatt fra det latinske «catolica» - for alle folk. Hva «apostolisk» innebærer, synes lite kjent.

I oldkirken var det mange som fant det oppørtunt å legitimere egen virksomhet med ordet «apostolisk. Denne ordbruk gjentok seg på 1800-tallet i nordisk sammenheng, da det gikk inflasjon i selvbenevnelsen «luthersk». Var denne ordbruk en påstand eller et formål? Eller beskrev ordbruken dokumenterbare kjensgjerninger? Her retter jeg søkelyset mot den folkelige tilbakemelding på den organiserte kirkevirksomhet i sognemenighetens ordninger. Hvorfor må denne virksomhet være «apostolisk»?

KONKRET MENIGHETSKUNNSKAP OM TROSFORIDLING I TIDENS LØP

Vincent av Lerinum (d ca 434) definerte kirkens sannhetskriterium slik: «*Det som er blitt trodd over alt, alltid og av alle*» (latin: quod ubique, quod semper, quod omnibus creditum est). Definisjonen forveksler sannhet med utbredelse, alder og tilslutning. Alder var antikkens sannhetskriterium. Før det store skisma i 1051 - mellom kirken i øst og vest, var definisjonen blitt kirkelære. Jf Apg 17:32. Samme brist i logikken forekommer i kristen folketradisjon, hvor man holder det for en dyd å holde fast på «det gamle», som om det gode er godt fordi det er gammelt – og ikke motsatt.

Den apostoliske læretradisjon handler om apostelordets lære fra kirkens oppstandne Herre og Lærer, Jesus Kristus. Denne læreformidling er sannhetskriteriet i bedøm-

melsen av læren. Samme målestokk må gjelde kristen folketradisjon når man bedømmer fortidige tilbakemeldinger på kirkens gudstjenestelige virksomhet og de handlinger som døpte skal lære å holde.

Hvordan foregikk bruken? Hvordan ble den forstått? Intervjusamlinger gir *tilbakemeldinger* som lik ekko forteller om kirkens omsorg for mennesker i fortid. Tilbakemeldingene kommer til nytte når man begrunner strategivalg og prioriterer arbeidsoppgaver i en menighetsplan. Den må bevitne at her er Kristus kirkens Herre og Lærer, Han må stå i sentrum, virksom med apostelordets lære fra ham. Joh 17:20, Lk 10:16. Rom 10:17, 1 Kor 3:5, 15:1f, Ef 2:20.

Sognekallets *kallsbok* skal dokumentere menighetshistorien og gi prestens informative kommentarer til sin pastorale virksomhet. Så langt jeg har erfart, er dokumentasjonen tilfeldig og vitner om en mangel ved presteutdanningen.

Strategivalg begrunnet i faktisk menighetskunnskap forutsetter en systematisk *intervjusamling*. Hvordan ble kristentroen formidlet? Hva ble formidlet? Når ble Guds ord og bønne brukt? Hvorfor søkte man til menighetens felles gudstjeneste? Hvordan ble forholdet mellom kirke- og bedehusvirksomhet beskrevet? Hvilket bilde gis av den felles gudstjeneste og den alders- og interessebestemt gruppevirksomhet? Hvilke ulikheter fremgår av aldersbestemte erfaringer? Hvilke ulikheter fremgår av den geografiske oppslutning? Osv.

Den *faktiske* menighetskunnskap har sine forbilder allerede i Nytestamentet – i de apostelbrev som innledes med en *læredel*, f eks Romerbrevet kap 1-11 og Galaterbrevet kap 1-5. Deretter følger den *formaningsdel* som forutsetter en «menighetsdiagnose» begrunnet i konkret menighetskunnskap. «Medisinen» består i å formidle Kristi undervisning i Skriftene, gitt videre til kirken ved apostlene til bruk i menighetene alle dager.

En påminnelse om denne kontinuitet er kirkeårskalenderens merkedager. En evangelisk-luthersk kalender følger oppfordringen – å etterligne deres tro som har talt Guds ord til dere, og gi akt på utgangen av deres ferd, Heb 13:7, jf kap 11-12. De vitner med livets vitnesbyrd om Kristus, virksom i etterfølgerens liv, til oppmuntring for troens bekjennere i nåtid. En annen påminnelse er greske og hebraiske fremmedord i liturgien, en påminnelse om Guds Ene Hellige kirke i himmelen og på jorden, både allmenn og apostolisk.

Hvor praktisk teologi er overlatt til «den praktiske fornuft» (filosofen I. Kant), overser man at Nytestamentet skrifter er kirkens målestokk og rettesnor (kirkens kànon) i det menighetsbyggende arbeid. Denne ignorans hindrer Kristi delegater i å forvalte Ord og Sakrament med den legitimitet og autoritet som Kristi undervisning gir.

Begrunnelsen er hverken føleri eller snusfornuftige tilpasninger til folkemeningen, men en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Den har Gud stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Med sitt nærvær i den forsamlede menighet, er han

virksom i de handlinger og tegn han innstiftet, forvaltet på troskapens vilkår (Joh 17:20, Ef 2:19, 1 Kor 4:1f).

Saken gjelder den nytestamentlige tro, formidlet offentlig i prekenen og i den private sfære. Denne trosformidling i generasjonsløpet begrunner det kirkebeskrivende ord «apostolisk».

Hensikten er gitt med menighetens sendelse – det evige liv, som består i å kjenne den eneste sanne Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Den treene Gud tjener dem med ytre midler, og de tjener ham med bønner, takksigelser og lovprisninger.

Virkingen viser seg – om Gud vil, i livets vitnesbyrd, hvor dømte mennesker holder Kristi befalinger i gudstjenestelige ordninger. Der har de sitt kirkehjem, hvor Kristus er virksom til stede med Ord og Sakrament.

Det kirkebeskrivende ord «apostolisk» omfatter kirkens læregrunn, lagt i begynnelsen for at lokalmenigheten i nåtid skal oppbygges på kirkens grunn. (Apg 2:42, Ef 2.) Det liturgiske uttrykk er nådemidlenes bruk i gudstjenestelige former til vern om Guds barns nåderett hos Gud. Like fra begynnelsen fremstod urmenigheten som den nye pakts tempel med bruk av «bønnene», det vil si tidebønn med bruk av Salmenes Bok – Jesu bønnebok.

Nytestamentet har mange eksempler på liturgisk praksis og språkbruk. Poenget her er det oppbyggende arbeid om «vår hellige tro», som i liturgien skjer i et samarbeid mellom prest og lekfolk. Ordet «liturgi» kan oversettes med «det folket gjør», her brukt om døptes audiens hos kirkens Herre. Den liturgiske ordning her ingen annen hensikt enn den å verne om Guds barns nåderett hos Gud.

En påminnelse om samarbeidet er Luthers Lille Katekisme, skrevet for «husfedre». Hensikten er å hjelpe familiefedre til å undervise sitt «husfolk» om kristnes lære og liv. Samarbeidet er av grunnleggende betydning for menighetens fremtreden som «apostolisk» på ethvert sted. Uten dette samarbeid mellom prest og lekfolk forfaller kirken til en forvaltningskirke og familien blir verdsliggjort.

Lille Katekisme og dens bruk tilhører det hyrde- og læreoppdrag som Kristus gav apostlene, og med dem deres etterfølgere i prekenembetet. Mt 28:19f, Lk 10:16, Joh 10:1-10. Et særlig ansvar påhviler de menn som er funnet skikket og kalt til å være Kristi delegater. Den trofaste menighetshyrde formidler Kristi omsorg for sin kirkebrud, og i den forsamlede menighet gjør han anskuelig Guds gode skapervilje med mann og kvinne. 1 Mos 2:21-24, Ef 5:22ff, 1 Tim 2:8-15.

Prestens gudgitte oppdrag omfatter et tilsyn med den alders- og nivåbestemte gruppeundervisning som normalt pågår i en menighet. Undervisning og instruksjon skal være innrettet mot deltagelsen i den felles gudstjeneste, hvor dømte bruker sin barnrett hos Gud.

HVORDAN ER KONTINUITET I KIRKENS TROSFORIDLING MULIG I TIDENS LØP?

Sedvaner varier. Tradisjon er det tale om når *budskap og praksis i nåtid er eldre enn for tre generasjoner siden*. Nytestamentets skrifter har et tidsspenn på omtrent tre generasjoner. Kort sagt gjaldt for Herrens apostler og deres disipler å gi videre til menighetene Kristi lære og forberede dem på en fremtid uten apostlenes nærvær. Jf pastoralbrevene og Jesu sendebrev til de syv menighetene i Lilleasia. Jesu formaning og advarsler innskjerper troskapen mot apostelordets lære gjennom den endetid som allerede forelå. Altså tar det tid å etablere en tradisjon, selv om formene skifter, mens tradisjonsbrudd skjer med øyeblikkelig virkning. Jf Jesu strenge advarsel mot Laodikea-menighetens i likegyldighet for læren (indifferentisme, Åp 3:1-14).

To sosiale vilkår må være oppfylt skal en gruppetradisjon (el kollektivtradisjon) bestå i tidens løp:

1. *Samhandling i mellom generasjonene i et tradisjonsmiljø.*
2. *Samtale i smågrupper om mottatt budskap og praksis.* Samtalen mellom to eller tre er den sosiale motor i tradisjonsformidlingen.

Et stortingsvedtak i 1968 fikk ødeleggende følger for kristen folketradisjon i vårt land. Faget kristendomsundervisning mistet status som Den norske kirkes dåpsundervisning. Den ble innordnet relativismen i KRLE-faget – kristendom, religion, livssyn og etikk. Det endelige brudd med kirkeskolen fra 1736 ble fullbyrdet. Eller sagt på en annen måte: Overgangen fra kirkeskole til folkeskole i 1888/89 ble fullført uten at kirken ble sikret en sideordnet og forpliktende dåpsundervisning for foreldre som bragte sine barn til dåpen. Konsekvenshistorien ble ødeleggende for kirkens trosformidling med basis i Bibel og bekjennelse, her bibelhistorie og Luthers Lille Katekisme. Kirken fortsatte som forvaltningskirke i et lemfeldig forhold til Jesu dåpsbefaling.

Kirkens samfunn er en frukt av evangeliets frie løp gjennom generasjoner. Men like lite som en motor går på tom tank, løper heller ikke evangeliet av seg selv. Den oppstandne Kristus ga den himmelske lære videre til apostlene, og utrustet med Åndens gaver på Pinsedagen, gav de læren videre til kirken i all ettertid. Takket være det apostoliske ord har vi mottatt Guds tro – den nytestamentlige tro. Hva så?

Samhandling og kommunikasjon er nødvendige sosiale vilkår, skal den forsamlede menighet fremstå i nåtid som apostolatets kirke på dette sted. Samme vilkår gjelder etterkommerne, alltid utfordret til å sørge for at samhandling og samtale skjer om budskap og praksis. Hvorfor? Kilden og kraften er gitt med apostelordets lære fra Herren. Åpenbaringsordets Gud våker over sitt ord som «er ånd og liv», Joh 6:63, Jer 1:12. Sannhetskriteriet er i kirkens bekjennelse (NC) beskrevet med ordet «apostolisk». Det som ikke er apostolisk, er som kjent heller ikke bibelsk.

Prekestol, døpefont, skriftestol (i det gammellutherske kirkerom) og alterbord er tauses påminnelser om prekenembetets handlinger, som den Oppstandne innstiftet og befalte. Forvaltet med trofasthet, er han virksom til stede i den forsamlede menighet. Andre sannhetskriterier er overflødige.

Den kristne gudstjeneste og dens troverdighet har ingen fornuftig begrunnelse, annet enn den Gud som gjør undere i en i en bevitnet historie. Den er historien om Guds Messias-løfter i den gamle pakt, og løftene oppfylt i den dokumenterte Jesus-historie, først i tjenerskikkelsen, siden i den Oppstandnes nærvær i den nye pakts gudsfolk, virksom i den forsamlede menighet. Apostelordets lære fra den oppstandne Jesus bringer den gudskunnskap som ellers er ukjent i verden – en basiskunnskap om mennesket, verden og Gud.

Denne kunnskap er problematisk for fornuften fordi den overstiger tankens muligheter, og likevel tilgjengelig fordi Gud har talt og handlet i en bevitnet historie om Jesus fra Nasaret - hans lidelse, død og oppstandelse fra de døde, slik Det gamle testaments ord vitner om ham. I nåtid er han til stede i den forsamlede menighet, virksom med sitt ord. Med trofaste forvaltere i prekenembetets gjerning fremstår forsamlingen som apostolatets kirke på dette sted. Det er ikke læretilpasninger til nåtidige yndlingsidéer som lokker og drar, men de underfulle handlinger i kirkens gudstjeneste. Guds kirke lever av dem.

Den apostoliske lære- og kirketradisjon deler de sosiale vilkår med all tradisjonsformidling, men er likevel unik med hensyn til opprinnelse og læreinnhold. *Den apostoliske kirke mangler en uklar og famlende innledning (initieringsfase)*. Kirkens fremtreden i den nye pakt, er like fra Pinsedagen apostolatets kirke. Senere gjennom kirkens historie truer den ødeleggende virksomhet med reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre. Med reservasjoner fremtrer menigheten med påstått apostolitet, underordnet «superapostlers» overhøyhet. 1 Kor 12:11, Kol 2:8.

HVA ER «LUTHERSK-LESTADIANSK»?

Karesuando-vekkelsen oppstod i sognemenighetens ordninger under ledelse av sogneprest Lars Levi Læstadius (1800-1861), fra sommeren 1849 prost i Pajala. I tråd med gammelpietistisk tradisjon fremstod vekkelsen som en fornyelse av menighetslivet. Fornyselsen bestod i «levende» kristendom begrunnet i et psykologiserende frelsesskje kalt «frelsens orden» (ordo salutis) hvor Læstadius la avgjørende vekt på «gjenfødselen» i angerens smerte. Han fulgte regelen «snar til å binde, sen til å løse».

Da Læstadius var fraflyttet Karesuando, fikk hans barske sjelesorg et evangelisk korrektiv hjemlet i en Luther-preken i Kirkepostillen (19. s. e. Tref). Siden den gang har rett bruk av syndsforlatelsen (absolusjonen) vært et sentralt tema i lestadianske kristentradisjoner. At noen ble kristen i kraft av bønn og overgivelse, var utelukket.

i løpet av 1850-årene viste Karesuando-vekkelsen tegn til tilbakegang eller stagnasjon. Det samme synes å ha vært tilfelle i Storfjord og Sørfjord i den indre del av Lyngen prestegjeld. Samtidig viste vekkelsene i Balsfjord, Tromsø og flere steder fremgang. Flere frimenigheter ble stiftet, og Tromsø-distriktet fremstod som «dissenterstrøket» fremfor andre i vårt land. To frimenigheter ble stiftet i Lyngen, henholdsvis i Sørfjord (Skarmunken?) og Pollen i Lyngen. De den herrnhutiske tradisjon siden

Nicolaus von Zinzendorf (1700-1761). (Jeg viser til min sammenfatning av Leiv Aalens avhandling fra 1952 i et bidrag til lestadianisme-prosjektet v/UiTø.)

I Lyngen oppstod en konflikt mellom to vekkelse av motstridende karakter. De som sluttet seg til Karesuando-vekkelsen måtte ta de lærestandpunkt som ble autoritativ tradisjon i «Lyngen-retningen», etter 1948 kalt med selvbenevnelsen «Den luthersk-lestadianske menighet». Standpunktene stadfestet «barnelærdommen» i kirkelig folketradisjon, og i mangel av lokalpredikanter ble den forsvart av de tre Karesuando-predikantene nybyggerbrødrene Juho Matias Siikavuopio (1828-1881) og Henrik Naimakka (1823-1909), og flyttsamen Antin Pieti (1825-1898). Sistnevnte hadde rein-flokken sin på Ringvassøya og sommerboplass ved Soltinnvatnet, og dermed stod han fritt til å virke som omreisende predikant 2-3 måneder sommers tid.

Barnelærdommen var for dem forklaringen til Luthers Lille Katekisme, forfattet av den svenske erkebiskop Olof Svebilus (eb 1681-1700). Den var Svenske Kyrkans katekismeforklaring fram til 1810, men beholdt lenge sin posisjon i kirkelig folketradisjon. Presten Læstadius hadde sterke innvendinger mot reformene. Antin Pieti var fra 1863 av kateket i Karesuando kateket, og virket formelt sett i denne status som predikant når han sommers tid virket på norsk side, blant annet ved å besøke Karesuando-samer på norsk side. Jeg har vanskelig for å tro annet enn at han brukte Svebilus-forklaringen sammen med bibelhistorien.

Med henblikk på de lærestykker som man forsvarte mot frimenighetene, er det interessant at Svebilus-forklaringen - til forskjell fra Pontoppidans forklaring - ikke viser til to gjenfødelser, den ene i dåpen brukt som gjenfødsels sakrament for spedbarna, den andre Guds ord som gjenfødsels middel for voksne. Lik Luthers Lille Katekisme og Svebilus-forklaringen holdt de fast ved den læretradisjon som historisk sett er formidlet siden aposteltiden, om «en dåp til syndenes forlatelse» (Nikenske bekj).

Sp 25: *Hvordan gir dåpen evig salighet?* I det den gir oss makt til å bli Guds barn, så gjør den oss samtidig til arvinger til Guds rike og den evige salighet. (Sitat: Joh 1:12f, Rom 8:17, Tit 3:7.)

Sp 26: *Blir alle som døpes, salige?* Alle de som blir i sin dåpssakt, bestandige i troen inntil enden, de blir salige; men hyklerne som lar seg døpe på grunn av ytre skinn og timelig nytte, de blir dåpen mere til fordømmelse enn til salighet. (Sitat: Mt 10:22, Heb 11:6.)

Sp 27: *Hvorfor kalles dåpen gjenfødsels bad?* Fordi alle mennesker som blir unnfanget og født i synd, er av naturen vredens barn, men ved dåpen blir de født på ny og blir Guds barn, badet og rensset fra synden til evig liv. (Sitat: Sal 51:7, Ef 2:3, Rom 8:17. Se sp 25.)

Sp 31: *Blir vi i dåpen helt befridd fra det medfødte begjær og arvesynden?* Synden blir vel tatt bort og forlatt i dåpen, så den ikke mere blir til tilregnet eller kan fordømme oss, men den bor likevel i oss så lenge vi lever, og blir ikke utryddet før ved døden. (Sitat: Rom 7:17, 23f.)

Sp 33: *Kan et menneske som har brutt sin dåpspakt og på ny falt i synd, trøste seg med sin dåpspakt?* Ja, visselig, for selv om mennesket på sin side overtrer pakten og faller i synd, så er Gud likevel trofast og blir stadig ved sin pakt og opptar i nåde en synder så ofte han vender om og angrer. (Sitat: Esek 18:21, 2 Tim 2:13, Rom 11:3.)

Svebilus-forklaringen holder fast ved forskjellen mellom arvesynd og gjerningssynd, og likeså forskjellen mellom lovpakt og nådepakt. Guds løfte og trofasthet gjør dåpen til rettferdiggjørelsens sakrament for hele livet, til salighet for hver den som tror. Mk 16:16. Rom 6:4, 13, 23. Tit 3:4f, 8.

Luthersk-lestadiansk prekentradisjon vedkjenner seg den nytestamentlig lære om arvesynd og dåp, og betoningen av Guds ord som Helligåndens middel til tro. Likevel gir kildene anledning til å etterlyse læren om *kirkefelleskap* og *hensikten* med Guds frelse, mottatt i dåpen. En mulig forklaring kan være innflytelsen fra vekkelsens motiv: Frelsesvisshet begrunnet i opplevelsesmystikk istedenfor Guds nådepakt i dåpen. Denne begrunnelse forveksler årsak og virkning. Vage tilbakemeldinger gir grunn til å spørre: Tilhører vekkelsesmotivet den autoritative tradisjon fra begynnelsen? Jeg lar spørsmålet stå ubesvart.

Lærestandpunkt ble tilkjempet og avklart i konfrontasjon med medlemmer av frimenigheter i grunnet på opplevelsesmystikk og innbyrdes kjærlighet med rom for læremangfold, kalt «den apostoliske ordning». Karakteristisk var aversjon mot konfesjon og kirkefelleskap i sognemenighetens ordninger under sogneprestens ledelse i kirke og skole. I Sørfjorden ble frimenigheten nedlagt i 1863 som følge av utvandring til Amerika. Organisator var predikanten Johan Bomstad. Konflikten med Karesuando-vakte kan ha vært en medvirkende årsak.

Konflikten fortsatte i Lyngen sogn. Her fikk baptistisk lære inngang i frimenigheten, og det forsterket lestadianernes agitasjon til forsvar for sin og kirkens dåpspraksis overtatt fra Karesuando-vekkelsen. Sommeren 1870 ble den arrangert en offentlig lærediskusjon i Kvalvika, hvor mye folk var samlet. Diskusjonen ble til sist avgjort med mengdens taktfaste tilrop (på finsk): «Kvænan' vant, kvænan vant!»

Den autoritative lære fra 1850-årene, ble stadfestet i tråd med barnelærdommen i bibelhistorie og Luthers Lille Katekisme. Her inngår forhistorien i Svensk Lappland, hvor Karesuando-predikantenes kunne støtte seg til i katekisme-forklaringen etter Olof Svebilus, og dertil Luthers prekener i den finske *Kirkepostillen*. De forsvarte gammel nytt.

I kvæn-miljøene var innvandrere oppvokst med Luther-leseri i den svensk-finske bygdebønn-tradisjonen, opprinnelig fra begynnelsen av 1600-tallet. Karesuando-vekkelsen ble etablert i denne form for lesemesse, så tilslutningen ble en myk overgang. Konfrontasjoner med frimenighetene i Lyngen forsterket den lutherske identitet. Da den finske *Læstadius-postillen* ble tilgjengelig i 1867, og etter hvert brukt en del steder, ble Læstadius forstått i lys av Luther-postillen.

Konsekvenshistorien viser seg i luthersk-lestadiansk prekentradisjon. De sentrale emner forble arvesyndslære, Helligåndens suverene gjerning ved Ordets nådemiddel. Og lik praksis i Karesuando-vekkelsen fortsatte en samlingsvirksomhet innordnet kirkesøkning i samarbeid med sognepresten i sognemenighetens ordninger.

I mangel av teologisk lederskap i vanskelige lærespørsmål ble Martin Luther «vår hovedlærer». I begynnelsen av 1880-årene endret biskop Skaar og flere prester sitt syn på lestadianerne i Lyngen og Skjervøy. Deres samlingsvirksomhet var ingen kirketrussel, men et *supplement* til de forordnede gudstjenester, gjort anskuelig i kirkesøkning og massealterganger, og hørbar i salmesangen. Et skjønsmalt rykte nådde meg i studietiden. Heldig den som ble prest i Lyngen!

Var denne lyngslestadianske samlingsvirksomhet «apostolisk»? Isolert sett, nei. Kirkens fremtreden som «apostolisk» kirke har flere kjennetegn en Guds ord og bønn (jf CA art 7). Et bekræftende svar beror på samarbeidet om nådemidlenes bruk i et ordnet kirkefelleskap. En stats- og folkekirkelig situasjon kunne tidvis gi kirkenegative svar.

Bekjenner man med krav på troverdighet at denne menighet eller forsamling er «apostolisk», må dens faktiske forkynnelse og praksis være i samsvar med apostelordets lære fra kirkens oppstandne Herre. Denne målestokk omfatter både prest, predikant og samlingsholdere. Medfører samarbeidet reservasjoner mot apostelordets lære, vil det beskrivende ord «apostolisk» være *påstått* apostolisitet. Reservasjonene gjelder de handlinger som kirkens Herre innstiftet i begynnelsen. De skal døpte lære å holde, trofast mot det apostoliske ord. Joh 14:28, 17:20. Mt 28:19f, 1 Kor 15:1-3.

«Kirken må alltid reformeres», sa reformatoren Martin Luther, og siktet dermed til troens rettferdighet i samvittighetene. Den er ingen *tilegnet* rettferdighet eller kvalifikasjon, men den rettferdighet som evangeliet åpenbarer og Gud *tilregner* troen uten lovgjæringer. Den tilregnede rettferdighet er Kristi lidende lydighet i alles sted, stadfestet med oppstandelsen fra de døde. Den rettferdighet som Gud av nåde tilregner troen, er en *virkelig* rettferdighet..

Etter århundreskiftet måtte predikantene i Nord-Troms igjen forsvare kirkelæren, denne gang mot avvik i lestadianske grupperinger. Også da ble den autoritative lære stadfestet. Det samme skjedde i 1931 med predikantenes redegjørelse i Norvegia Sacra, om «læstadianernes tro og lære».

Med henblikk på gruppetradisjoner (el kollektivtradisjoner) har etableringen av en «luthersk-lestadiansk» tradisjon og dens formidling generell interesse. Det har også de hittil uavklarte årsaker til splittelsen tidlig i 1990-årene. Etter omtrent fem generasjoner var ikke den autoritative lærepraksis fra 1850-årene den samlende målestokk og rettesnor. Forklaringen må finnes i forhistorien. Her begrenser jeg meg til teser om Guds kirkes apostolisitet. Med henblikk på menighetsbyggende virksomhet har den luthersk-lestadianske tradisjon før splittelsen spesiell interesse. Hvilke vilkår må være oppfylt, skal et ordnet nådemiddelfelleskap være «apostolisk»?

27 teser om Guds kirkes apostolisitet

1. *Kristentroens begrunnelse er unik.* Da Jesus var lagt i graven, holdt ingen råd om hva vi nå skal gjøre. Etter Jesu oppstandelse fulgte de førti dagene da han ved flere anledninger viste seg for disiplene, underviste dem og hadde måltidsfellesskap sammen med dem og sine befalinger og fullmakter til apostlene. *Den Oppstandne hadde gjort alt ferdig.* Siden Pinsedagen ble befalingene praktisert i den nye pakts gudsfolk, først av apostlene og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.
2. *Den oppstandne Kristus og hans befalinger legitimerer menighetens virksomhet.* Noen annen legitimitet har ikke denne virksomhet. Virksom i prekenembetets gjerning, lokker han og drar til menighetens gudstjenestelige fellesskap.
3. *Apostelordets lære fra den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus er kirkens eneste rettesnor og målestokk (cànon) i bedømmelsen av tilbakemeldinger på prekenembetets oppdrag og fullmakter.* Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk (Lk 24:47), og lære dømte å holde alle hans befalinger til kirken i den nye pakt (Mt 28:20).
4. *Guds kirke er i denne verden en Ordets tjenerinne,* og derfor er de gudstjenestelige ordninger uavhengig av stats- og folkemakt. I sentrum står den oppstandne Kristus, virksom med sitt ord i den forsamlede menighet. Mt 28:20.
5. *Kirkens gudgitte tro blir formidlet ved Kristi ord i en dennesidig menighetshistorie.* I det ordnede nådemiddelfellesskap kommer mennesker til troen ved apostelordets lære fra Kristus, og der lærer de å holde Kristi befalinger. Joh 17:20, Rom 10:15-17.
6. *En evangelisk-luthersk menighet* representerer ingen ny kirke, men fremstår som apostolatets kirke i den skriftbundne læretradisjon fra begynnelsen. 1Tess 2:1-14. Sakssvarende uttrykk i liturgiske ordninger er her det kirkerettslige vern om Guds barns nåderett (Hans Dubois).
7. *Herrens Nattverd er den eneste gudstjeneste som Jesus innstiftet og befalte:* «Gjør dette til min ihukommelse». Befalingen har adresse til dømte som uten forbehold istemmer hans testamentord om gaven han gir – hva den er og betyr. Dette måltid gjør synlig den troende kirkes samfunn (communio) i enig bekjennelse til Herren over de hellige ting: Samfunn med Guds nådepakt i Jesu Kristi legeme og blod, rakt frem i brødets og vinens skikkelser for at kristne skal spise og drikke det «ofte». Andre samlinger om Guds ord og bønn supplerer høymessen med forkynnelse og bønn, undervisning og instruksjon, alt etter nytte og behov. Kirkeødeleggende er gruppevirksomheter i et konkurrerende forhold til den felles samling om Ord og Sakrament.
8. *Det er en viktig oppgave å gjenreise bruken av det private skriftemål i nattverdbereidelsen.* Brukere er normale mennesker, i stand til å erkjenne egne ord og handlinger i strid med Guds bud og gode skapervilje. Bruken kjennetegner et legende fellesskap, når ond samvittighet røver troens frimodighet. Samfunn med den forsonede Gud krever forsonede kommunikanter. «Det hellige for de hellige», lyder diakonropet fra oldkirken.

9. *Menighetens gudstjenestelige ordninger bør gi plass for ordnet adgang til privat skriftemål.* Den som er kalt til prekenembetets gjerning, er en Kristi delegat, kalt til å utøve løse- og bindemakt på Kristi vegne, og dermed høre syndsbekjennelsen med anledning til å nevne en synd eller to – som regel hverdagssynder, og deretter meddele syndenes forlatelse i Kristi sted (Joh 20:23): «Jeg forlater deg dine synder, i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn». Løseordene (absolusjonen) er hovedsaken. Syndenes forlatelse blir ikke tilsagt andre steder enn i Guds kirke på jorden. Den er kirkens umistelige skatt. Ligger privatskriftemålet nede i menigheten, kan flere bli enige om å begynne, til eksempel ved å bli enige om å gå til skrifte i advent- og fastetiden.

TROSFORMIDLING I ET ORDNET NÅDEMIDDELFELLESSKAP

10. *Konkret menighetskunnskap bør være tilgjengelig i kallsbok og intervjusamlinger.* Et intervju skjema sikrer det helhetlige grep om nådemidlenes brukerhistorie. Denne dokumentasjon gir dels innblikk i situasjoner og hendelser da trosformidling skjedde, dels innblikk i de aldersbestemte livserfaringer som karakteriserer forholdet mellom generasjonene. Fortellerne gjenspeiler trosformidlingen på en indirekte måte. Samtidig tjener opplysningene til å aktualisere den apostoliske lærenorm her og nå.
11. *Den apostoliske læretradisjon består i samhandling mellom prest (el pastor) og menighetslemmer om Guds Ord og Sakrament, enhver i sitt kall.* Eksempler fra gudstjenesten: La oss bekjenne våre synder, la oss takke og be, la oss bekjenne vår hellige tro, hør Herrens ord, la oss prise Herren, ta imot Guds velsigne. Kirkens samfunn kommer synlig til uttrykk i Herrens Nattverd.
12. *Eneste kilde til kontinuitet og fornyelse i kirken er de underfulle handlinger som har Guds mandat og fullmakter i prekenembetets gjerning.* Ved dem oppfyller den oppstandne Kristus sitt løfte: Å være til stede i den forsamlede menighet, virksom med sitt ord og Den Hellige Ånd. Kilden til sakssvarende fornyelse i ord og handling fins ikke andre steder. Jf 1 Kor 15:1-3, Åp 2-3, osv.
13. *Forholdet kontinuitet og forandring i kirken krever trofasthet mot apostelordets lære fra Herren.* Denne trofasthet gir rom for situasjonsbestemte endringer ved hjelp av sakssvarende uttrykk etter behov. Uten denne begrunnelse i undervisning og instruksjon, fremstår menigheten i strid med Guds sendelse.
14. *Trosformidlingens fremste mulighet er samhandlingen mellom foreldregenerasjonen og prekenembetets utøvere.* Aldersbestemte livserfaringer beriker det tradisjonsmiljø hvor barnerechten hos Gud forener på dåpens grunn. Dette samspill i hjem og menighet kommer offentlig til uttrykk i forberedelsen til høymessen, hvor Guds tjeneste for oss med Ord og Sakrament virker Guds barns lek for ham.
15. Den apostoliske læreformidling befinner seg alltid i en *valgsituasjon*: På den ene side de valg som gjør menigheten til et sosialt isolat, tilfreds med repetisjoner i den sløve sedvane. På den annen side tilpasninger til menneskers idêer og behov, som med stor konsekvens omdanner kirkefellesskapet til kvasiterapeutisk lovreligion. Jak 4:4. 1 Joh 4:5. Joh 15:19.

16. Både tradisjonsbrudd og gjenopprettelse angår den enkelte dømte i Guds nådepakt. Likesom bruddet er åpenbart i strid med apostelordets lære, så må også gjenopprettelsen være åpenbar. Ved å bruke *kallsretten* gjenoprettes kirkefelleskap i frihet på den ubeskårne kirkegrunn, lagt i begynnelsen.

DØPT TIL JESUS DØD FOR Å TRO PÅ HAM OG ETTERFØLGE HAM

17. *Den apostoliske kirke tradisjon er ingen åndssuksessjon i kjærlig forbrødring på inderlighetens grunn, men den trofaste kirke som i ord og handling formidler apostelordets lære fra Herren. Der er det apostoliske ord eneste rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv. Jf 1 Kor 4:1f, 14:34-36, 15:1-3, Åp 2-3.*
18. *Oppgaven består å lære dømte å holde Kristi befalinger, og med ham til gave praktisere dåpen i forsakelse og tro. I menighetens praksis medfører oppgaven de prioriteringer som situasjonen krever, alltid med «amen» til det apostoliske ord fra Herren og med et «nei» til vranglæren, slik de apostoliske formaninger viser (NT).*
19. *Samtalen om det hørte eller leste Guds ord er til gjensidig oppmuntring. Den apostoliske læretradisjon virker «innbyrdes samtale og trøst» (Luther). Følgelig må det legges til rette for samtalen om Guds Ord i hjem og menighet. Samtalen med den fremmede informerer og inviterer.*
20. *Stilt overfor de læretilpasninger som allmennyttens krever, innebærer menighetens apostolisitet tre avgrensninger - overfor den organiserte kirke, den åndeliggjorte kirke og den likegyldige kirke. Trofasthet krever tilsyn og gudstjenestelige ordninger til vern om Guds barns nåderett.*
21. *Ingen kirkemyndighet har Guds mandat til å forplikte kristne på folkemeningens lærekrav. Ordet «apostolisk» markerer tilhørighet til Guds Ene Hellige Kirke, som beviselig er formidlet i den apostoliske læretradisjon siden aposteltiden (Apg 2:42). Kirkens enhet, hellighet og ubredelse i tid og rom består alle dager i apostelordets lære inntil hans synlige gjenkomst på Dommens dag. Gjennom skiftende tider og omstendigheter er den oppstandne Kristus hjørnesteinen, som med sin Ånd forener og sammenfører kirken. Ef 2:21f, 4:12, 1 Tim 3:15, Jud 20, osv.*
22. *Kirkemøter har ingen gudgitt myndighet, autoritet og kompetanse til å fatte gyldige lærevedtak, annet enn å stadfeste apostelordets lære, gitt i begynnelsen fra Herren. Apg 2:42. 1 Tess 2:13. Jf Lk 10:16, Gal 4:14, 1 Kor 15:1-3, osv. Utelukket er den påståtte apostolisitet med henvisning til resultatet av en fortløpende debatt. Åp 3:13ff.*
23. *Den Hellige Treénhet er ikke delt, og derfor er heller ikke Guds Ene Hellige kirke delt, og har aldri noensinne vært delt. Splittelsene overvinnes ikke med enighet «på tilstrekkelig grunnlag», men ved den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære. (Korsteologi. Jf 1 Clemens brev ca år 95.)*
24. *Antikrist er årsaken til den kirkeødeleggende virksomhet. Denne åndsmakt er stadig virksom med bekvemme innsigelser mot apostelordets lære. 2 Tess 2. Historien om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» er historien om antikristens ødeleggende virksomhet i kristenheten. Den er «tidens tegn» før Kristi gjenkomst.*

SAMMENFATNING

25. *Ved evangeliet om Guds løfter, oppfylt i Jesu lidelse, død og oppstandelse, kommer Guds tro til oss.* Den som hører Kristi ord, lærer den treene Gud å kjenne i personenes underfulle enhet. Guds godhet for sin egen skyld, er lovreligionene fremmed. Deres begrunnelse i spekulasjon og gjerningsfromhet (herlighetsteologi) kan vel imponere og bekrefte forventninger om religion, men aldri erstatte åpenbaringsordets Gud, virksom på underfullt vis i en dennesidig, bevitnet Jesus-historie. Surrogater bedrar.
26. *Kirkens bekjennelse og nåderett* hører uatskillelig sammen under Kristi herredømme i sitt nåderike. I den apostoliske kirke- og læretradisjon kommer dette herredømme til uttrykk i liturgiske ordninger til vern om Guds barns frihet på nåderettens grunn. Uavhengig av stats- og folkemakt, krever denne nåderett det tilsyn som apostelordet krever fra Kristus, «våre sjelers Hyrde og Biskop», 1 Pet 2:25. Lk 24:47, Joh 18:37, 20:23.
27. *Guds apostoliske kirke fremstår i den forsamlede menighet med Guds nådemidler i all sin herlighet.* De er Guds kirkes underfulle kjennetegn, innstiftet og befalt av den oppstandne Kristus. Ved dem er den Oppstandne virksom til stede. - Der fins den rettferdighet som *evangeliet* åpenbarer av tro til tro, forkynt i all sin herlighet (Lk 24:47). - Der blir det nye livet gitt den enkelte i *dåpen* til Jesu død, forkynt i all sin herlighet. - Der blir *privatskriftemålet* brukt og syndsforlatelsen meddelt i all sin herlighet. - Og i enig bekjennelse til enhetens Herre over enhetens sakrament blir kirkesamfunn praktisert i Herrens Nattverd i all sin herlighet. – Derfor må menigheten være «apostolisk».

Arendal 4. mai 2022